

Editorial

Inauguració de l'exposició "El retorn dels documents confiscats a Catalunya" al Palau Moja de Barcelona.
Procedència: ANC. Fotografia: Òscar Martínez

El punt de vista jurídic: el compliment de la Llei 21/2005, de 17 de novembre

Al llarg del primer trimestre de l'any 2006, el col·lectiu d'arxivers va viure moments d'una certa eufòria: era el moment de l'arribada de la documentació de la Generalitat republicana a l'Arxiu Nacional de Catalunya, la inauguració i èxit de públic de l'exposició sobre *el retorn dels documents catalans confiscats*, l'AAC es felicitava perquè s'havia imposat el criteri tècnic en tot l'afer dels *papers de Salamanca* i s'havia instal·lat la idea que la resolució d'aquesta situació tan anòmla era un fet.

Però, un any i mig després, sembla que el segon paràgraf de l'editorial del Butlletí de llavors (número 78, març de 2006) va ser premonitori: "...aquesta editorial potser no serà l'última, atès que encara resten pendents de retorn els documents privats d'associacions, sindicats, partits polítics i particulars, així com els d'ajuntaments i municipis catalans."

Malgrat l'aprovació i entrada en vigor ja fa prop de dos anys de la Llei 21/2005, de 17 de novembre, de restitució a la Generalitat de Catalunya dels documents confiscats amb motiu de la Guerra Civil, només s'ha fet efectiu el retorn de la documentació corresponent a la Generalitat de Catalunya.

Si abans la qüestió s'havia de mirar des d'un punt de vista tècnic i professional, tal com havia fet la comissió d'experts en el seu informe de l'any 2005, allunyant-se de posicionaments polítics o demagògics, ara la qüestió ha de situar-se en una òptica eminentment jurídica, el del compliment de la Llei 21/2005.

Però, què s'ha fet durant aquest temps per donar compliment a la Llei 21/2005, de 17 de novembre?

Durant l'any 2006 un grup d'arxivers contractats per la Generalitat de Catalunya va dur a terme les tasques d'elaboració de l'inventari dels documents que quedaven inclosos dintre de l'àmbit d'aplicació de la Llei. Aquesta feina, enllestida l'octubre de l'any passat, testimonia que, l'Archivo General de la Guerra Civil a Salamanca té dipositats uns dos milions de documents confiscats a Catalunya a persones naturals o jurídiques de caràcter privat.

D'altra banda, una Comissió Mixta Govern-Generalitat, prevista a l'article 4 de la Llei, és la que ha de donar el vistiplau a aquests inventaris dels fons documentals catalans que resten pendents de retornar. Mentre aquesta comissió no es reuneixi, els documents no podran sortir de la seva seu actual i ser restituïts als seus propietaris legítims.

Què és el que ha fet fins ara el Ministeri de Cultura? Doncs, dilatar en el temps el procés, mostrar una manca de voluntat d'enllestir l'assumpte i, malgrat que ja fa onze mesos que disposa dels inventaris, respondre que encara estan en període de revisió. Un exemple d'aquesta apatia és no haver fet efectiu el lliurament dels set lligalls de la Generalitat que encara hi ha a Madrid, malgrat que l'Audiència Nacional va aixecar la mesura cautelar de suspendre el retorn dels lligalls de la Generalitat republicana.

Tampoc no ha aportat llum la compareixença del nou ministre de Cultura, César Antonio Molina, davant de la Comissió de Cultura del Congrés dels Diputats el passat 29 d'agost. Durant aquesta sessió i malgrat les insistents preguntes dels diputats dels partits catalans, el ministre no va posar data a la reunió de la Comissió Mixta, tot i que va asse-

Sumari

El vocal informa

L'oferta formativa de l'AAC 2007

Notícies

Conferència

Visita

De l'arxiu a l'arxiver

Imma Navarro i Molleví

La ressenya

La Xarxa d'Arxius Municipals: una estratègia de suport al patrimoni documental

Pautes de conservació / Fons i lepismes

Conservació dels fons fotogràfics: què podem fer?

Els arxivers de fora de Catalunya

Manuel Carnicero, arxiver de l'empresa Rumasa, president de l'Associació d'Arxivers de la Comunitat de Madrid i president de torn de la Coordinadora d'Associacions d'Arxivers.

La Junta informa

Patrocina:

gama

Equipament Integral d'Arxius

gurar que s'accelerarien els tràmits de la restitució de la documentació catalana.

A més, la seva arribada a la cartera de Cultura, quan la legislatura està a punt d'esgotar-se, no ha fet més que posar dubtes sobre el compliment de la Llei. En els sis mesos que falten per les eleccions, és probable que el ministre tan sols tingui temps de situar-se, i l'escàs marge de maniobra en període preelectoral no convida a l'optimisme.

I a Catalunya, què han fet l'Associació d'Arxivers de Catalunya i les altres institucions i entitats catalanes? L'AAC ha continuat donant suport a les iniciatives del Departament de Cultura i de la Comissió de la Dignitat, defensant que la reclamació del retorn dels documents catalans se sustenta en els principis arxivístics reconeguts internacionalment i en la legislació vigent en matèria d'arxius i patrimoni documental.

El Departament de Cultura ha preparat els plec i clàusules del concurs de digitalització dels documents, així com el protocol de condicions de restitució a les quasi tres-centes persones i entitats privades identificades, mentre que la Comissió de la Dignitat ha continuat seguint de prop els esdeveniments i pressionant amb possibles mobilitzacions. En conseqüència, l'AAC manifesta la necessitat de posar en funcionament la Comissió Mixta que estableix la Llei i que es faci efectiu el retorn de la documentació privada. És necessari que això es faci de forma urgent, atès que la proximitat de les eleccions generals pot distorsionar les previsions del calendari de restitució.

És necessari que el Ministeri de Cultura reuneixi la Comissió Mixta per donar el vistiplau als inventaris, perquè abans que surti cap document de Salamanca, encara hi ha un altre tràmit: la digitalització de tots els documents catalans i el dipòsit d'una còpia a l'Archivo General.

És necessari fer-ho amb rapidesa, perquè la Llei 21/2005 s'ha de complir en tots els seus termes. La Llei 21/2005, com la resta de lleis, obliga a administracions i ciutadans al seu compliment i no pot ser que, hores d'ara, hi hagi una norma que no s'hagi complert quan els mitjans tècnics, econòmics i humans hi són.

Per últim, és necessari fer-ho urgentment, perquè els particulars que encara resten vius i els seus familiars puguin recuperar els documents i objectes que els van ser confiscats fa ja més de 68 anys. Creiem que no s'haurien de repetir casos com el del cartellista Carles Fontseré, que ha vist néixer la Llei però no el retorn de la seva documentació.

En definitiva, som davant d'una situació especialment complexa per la utilització partidista que s'ha fet del cas i no podem fer sinó que reclamar que es doni compliment a la Llei en els seus termes exactes. Això servirà per tancar un episodi que, fora de l'àmbit tècnic, ha portat molta demagògia a les declaracions de molts polítics i a les portades dels mitjans de comunicació. Tot això ens hauria de servir per reflexionar sobre el grau d'ètica que ha envoltat l'assumpte i la manca de pedagogia que hi ha hagut i que ara fa que aquesta qüestió sembli eterna.

El vocal informa

L'oferta formativa de l'AAC 2007

Miquel Serra
Vocal de formació
Associació d'Arxivers de Catalunya

Estadístiques del primer semestre i valoració dels cursos

Durant el primer semestre del 2007 des de l'Associació d'Arxivers de Catalunya s'han ofertat els cursos següents:

- [1/07] **L'arxiu d'imatges i la seva regulació legal**
Barcelona, 3 d'abril - 26 participants.
Lleida, 19 de juny - 11 participants.
- [2/07] **La creació d'un arxiu digital/audiovisual. Criteris per a la intervenció als fons**
Girona, 18 d'abril - 12 participants
- [3/07] **Seminari sobre classificació en documentació municipal**
Barcelona, 7 de maig - 26 participants
- [4/07] **Avaluació i preservació de la documentació electrònica**
Barcelona, 6 de juny - 36 participants
- [5/07] **Google: més que un cercador**
Barcelona, 18 i 20 de juny - 10 participants

Els certificats dels cursos de l'AAC

(assistència / aprofitament)

Des de la vocalia de formació aquest 2007, seguint els suggeriments, propostes i observacions de les sòcies i dels socis de l'AAC, s'està treballant per po-

der lliurar un certificat (assistència / aprofitament) dels cursos per tal que puguin computar en concursos de mèrits o altres convocatòries que donin accés a llocs de treball d'arxiveres i arxivers.

En aquest sentit, s'està treballant en tres opcions, la primera és canviar i augmentar el nombre d'hores dels cursos de l'AAC (de manera que superin el nombre de 10 hores, que és el tall que es marca en la majoria de concursos de mèrits, depenent del tipus de convocatòria i administració/empresa); la segona, és lliurar un certificat d'assistència anual a cada sòcia/soci indicant el nombre total d'hores que ha realitzat de cursos de l'AAC, i, la tercera, és introduir els certificats d'aprofitament, i per això, caldrà introduir la realització d'una prova/supòsit (teòric/pràctic) en els cursos de l'AAC.

Cursos pendents de realització - recordatori

Des de la vocalia de formació de l'Associació d'Arxivers de Catalunya us recordem que per al segon semestre de 2007 s'oferten els cursos de formació continuada següents:

- [1/07] **L'arxiu d'imatges i la seva regulació legal**
16 d'octubre de 2007 – Tarragona
- [3/07] **Seminari sobre classificació en documentació municipal**

- 14 de novembre de 2007 – Tarragona
 [6/07] **Arxiviers/eres i usuaris/àries: comunicació i habilitats emocionals**
 17 de setembre de 2007 – Barcelona
 [7/07] **Curs d'arxius a centres sanitaris**
 10 d'octubre 2007 – Barcelona
 [8/07] **L'aplicació de la norma ISO 15489 en un sistema de gestió documental i arxiu**
 24 d'octubre de 2007 – Barcelona
 7 de novembre de 2007 – Lleida
 [9/07] **Arxius de gestió d'alts càrrecs**
 26 de novembre de 2007 – Barcelona

Proposta de cursos de l'AAC 2008

En les dues anteriors programacions de la formació continuada de l'AAC a l'hora d'escollir els cursos, la comissió de formació AAC – ESAGED ha fet un gir i ha introduït nous temes en els cursos, que són un

reflex de les noves funcions i activitats que les arxiveres i arxiviers hem començat a desenvolupar des dels nostres llocs de treball. Enguany, se seguirà aquesta línia engegada l'any 2005, però es vol ofertar una sèrie de cursos per "refrescar", en algun casos, i "millorar", en d'altres, temàtiques i continguts de cursos de l'arxivística més clàssica, com per exemple, un curs sobre paleografia, un curs d'aplicació pràctica de la NODAC, etc.

En aquests moments, des de la Vocalia de Formació s'està dibuixant la proposta de programació de formació continuada per a l'any 2008 i per això aprofitem l'avinentsa per tornar-vos a recordar que si teniu qualsevol suggeriment o comentari per fer utilitzeu els mitjans que teniu a l'abast (enquestes de valoració dels cursos, bústia de correu electrònic de l'AAC, etc.) per fer-nos arribar la vostra opinió.

Notícies

Conferència La unió fa la força: la Declaració quebequesa sobre els arxius

a càrrec de
Diane Baillargeon

Dia: 22 d'octubre, a les 12.30 h
 Lloc: Sala Segimon Serrallonga – Masia Torre dels Freres, C. Perot Rocaguinarda, 17, Vic
 Organitza: Arxiu General de la Universitat de Vic
 Conferència a càrrec de Diane Baillargeon, membre de l'Association des Archivistes du Québec.
 Division des Archives de l'Université de Montréal. (traduït per Núria Camps, professora de la UVIC)

El dilluns 22 d'octubre tindrà lloc a la Universitat de Vic la conferència *La unió fa la força: la Declaració quebequesa sobre els arxius*, que té com a objectiu resseguir la història de la Declaració i la continuïtat que volen donar-hi els arxiviers del Quebec.

El 2006, el món arxivístic quebequès ha adoptat la *Declaració quebequesa sobre els arxius*. Aquest text que promou la unió constitueix una fita important en l'evolució professional dels arxiviers quebequesos. La redacció i l'adopció de la *Declaració*, que porta el subtítol «La nostra memòria i els nos-

tres drets», han permès al món dels arxiviers d'unir-se per, en un primer moment, reflexionar sobre els seus objectius, definir la seva visió del lloc que han d'ocupar els arxiviers i els arxius i, seguidament, per redactar un text «refundador» que s'adreça al conjunt de la societat.

Però siguin quins siguin els mèrits que té, l'adopció d'aquesta *Declaració* no és un objectiu en si mateix. La *Declaració* cobra tot el seu sentit si condueix a accions que tinguin com a objectiu fer conèixer a tothom, ciutadans, autoritats, propietaris d'arxius, companys d'altres disciplines vinculades al patrimoni, etc., la importància dels arxius per tenir accés a la memòria col·lectiva, per poder exercir els drets democràtics i augmentar el coneixement. La *Declaració* també constitueix les credencials dels arxiviers per posicionar-se com a portadors d'una responsabilitat particular pel que fa als arxius i als valors que s'hi vinculen.

Notre mémoire et nos droits

DÉCLARATION QUÉBÉCOISE SUR LES ARCHIVES

Membres de l'Associació visiten les instal·lacions de CSC a Terrassa

El passat 19 de juliol, un grup de membres de l'Associació d'Arxiviers de Catalunya va visitar les instal·lacions a Terrassa de l'empresa Conservació de Substrats Celulósics, S.L. (CSC), especialitzada en la desacidificació i desinfecció de tot tipus de papers. El grup, format per restauradors i arxiviers, va veure de primera mà com els tècnics de CSC treba-

llaven en la desacidificació de diversos volums del fons antic de la biblioteca de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Industrial de Barcelona (ETSEIB). Els visitants van poder conèixer més a fons la tecnologia amb què CSC desacidifica tot tipus de paper i van poder comprovar (alguns amb sorpresa) com els efectes col·laterals del tractament són

pràcticament inexistents. A més, van tenir l'oportunitat d'aprendre una mica més sobre un problema —el de l'acidesa— que és el responsable del 90% de la destrucció de llibres i documents al món.

De fet, alguns experts ja qualifiquen l'acidesa del paper com el "càncer" del patrimoni bibliogràfic i documental. Factors ambientals com la contaminació, la temperatura i la humitat inadequades, els fongs o els insectes també contribueixen al deteriorament del paper, però el principal problema, l'acidesa, resideix en la seva pròpia composició, ja que trenca les fibres de la cel·lulosa i torna el paper trencadís i fràgil.

El grup va poder conèixer també amb quines institucions ha treballat ja CSC, l'empresa que més tones de paper ha desacidificat a Europa, i va poder saber més sobre els tractaments en massa que ja s'estan portant a terme en diferents països. I és que governs de tot el món (entre els quals no hi ha ni el català ni l'espanyol) s'estan començant a preocupar molt seriosament per aquest tema i han posat la desacidificació dels seus arxius entre les seves prioritats més immediates.

Alguns països, com Estats Units o Suïssa, ja fa anys que han emprès ambiciosos programes de conservació amb enormes dotacions pressupostàries i plans de treball a deu, vint i fins i tot trenta anys vista. Estats com el Regne Unit han iniciat estudis que tracten d'avaluar la profunditat del problema o, dit d'una altra manera, quants documents són ja en un

estat irreparable. Els resultats són terrorífics: un informe del 2001 estima que un 33% dels fons dels Arxius Nacionals del Regne Unit (Public Record Office) estan ja en un avançat estat de deteriorament, més de 50 km de prestatges.

Això no va ser cap sorpresa per a cap dels assistents a la visita guiada. De fet, el problema és conegut per bibliotecaris, arxivers i restauradors des de fa dècades, però fins als anys vuitanta del segle passat els científics no van començar a trobar solucions que permetessin realitzar tractaments en massa, els únics que permetrien conservar el patrimoni històric en la seva totalitat. Un d'aquests sistemes va ser el mètode creat pel professor Rogeli Areal, del Departament d'Enginyeria Química de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC).

Durant la visita es va poder comprovar que la tecnologia CSC Book Saver® és una de les millors solucions disponibles per a arxius i biblioteques perquè permet el tractament (de desacidificació i desinfecció a la mateixa vegada) de llibres i documents sense desenquadrar i a un baix cost, de manera eficaç i senzilla i amb una capacitat superior als 250.000 llibres l'any.

El procés de CSC utilitza una màquina on s'introdueixen els llibres i documents juntament amb un reactiu que neutralitza l'acidesa sense atacar les tintes. Aquesta màquina es pot traslladar a l'arxiu o biblioteca i permet salvar un fons complet a un cost entre 50 i 60 vegades inferior als mètodes tradicionals.

De l'arxiu a l'arxiver

**Imma Navarro
i Molleví**

Responsable de l'Àrea
d'Imatges, Gràfics i
Audiovisuals de l'ANC

Un llarg camí d'aprenentatge

Els records són una cosa ben curiosa; alguns resten ben clars en la memòria i altres ens semblen molt llunyans, quan en realitat són bastant recents. Ara, quan intento fer memòria del que han estat per a mi vint anys de professió, hi ha coses, moments i persones que no puc oblidar i a les quals, tot i no estar ja entre nosaltres, he d'agrair bona part del que he après. Records bons i no tan bons, moments de sacrifici, cops de sort, entusiasme i energia i algunes petites decepcions, el que a la llarga ens va formant com a persones i com a professionals, però sempre amb la satisfacció de sentir que estàs fent allò que t'agrada.

No recordo la data exacta, però va ser durant una visita que els estudiants d'Història Medieval vàrem fer a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, encara situat a l'antic edifici del Palau del Lloctinent, que vaig sentir despertar per primera vegada el meu interès professional vers l'arxivística. Bé, en aquell moment no es tractava d'un veritable interès per l'arxivística, sinó que, com tants companys sentia curiositat i atracció per un lloc que em semblava quasi màgic, com una capsa de Pandora plena de tresors i secrets. Allà es guardava la història i els que hi treballaven eren, als meus ulls, privilegiats, per tant jo hi volia treballar sense tenir clar des de quina posició podria fer-ho: com a investigador o com a arxiver. Amb l'empenta que caracteritza el jovent vaig sol·licitar la targeta d'investigador i després de respon-

dre l'interrogatori del subdirector, llavors en Rafael Conde, i de comprovar que hi havia un cert rebuig pels que gosaven accedir a un lloc de coneixement sense cap mena d'acreditació acadèmica o professional, vaig marxar com el gos amb la cua entre les cames, però no vaig desistir. En aquell moment no hi havia cap formació específica i l'únic que podia fer era iniciar aquest periple mitjançant l'oferta d'ensenyaments optatius de la facultat d'Història i així vaig poder conèixer els arxius de la Catedral i el de Protocols de Barcelona i treballar-hi.

Un parell d'anys més tard signava el meu primer contracte laboral a l'Arxiu de la Corona d'Aragó amb el pensament erroni que ja havia assolit la meua meta, però tan sols era la primera pedra del meu futur professional. Una formació sòlida necessita bona base, pràctica i acadèmica, i continuàvem sense poder assegurar cap altra formació que la de la paleografia, la diplomàtica i el llatí. L'arxivística era molt més que això però enlloc no ens donaven aquella formació que necessitàvem, per tant havíem de començar com aquell que aprèn a nedar saltant a l'aigua de cop, tot enfrontant-nos amb els temibles fons i seguint la pauta de la formació d'aprenent, sota la tutela d'un facultatiu que ens feia de coordinador i de "mestre".

Amb diferents contractes que se succeïen i alternaven de nom i modalitat, vaig poder treballar amb la documentació d'Hisenda-Monacals Barcelona i Reial Patrimoni-Mestre Racional, precisament en aquest cas sota la tutela d'en Rafael Conde, amb

qui havia tingut la primera topada "arxivística", però que va ser un mestre compressiu i sempre disposat a comunicar els seus coneixements. En aquesta època també vaig poder participar en el projecte del Ministeri de Cultura sobre la "Guia de Fuentes para la Historia de Italia" i començar a treballar en altres arxius públics i privats.

El treball diari amb els companys de l'arxiu em feia adonar de la necessitat d'una formació que la bona voluntat i disposició no suplia al cent per cent i, sempre preocupada per aquesta mancança, vaig poder assistir a l'Estatge Internacional d'Arxivística que organitzaven els Arxius Nacionals de França. Aquest estatge m'oferia la possibilitat de conèixer múltiples realitats arxivístiques en països desenvolupats i en altres del Tercer Món, gaudir d'un programa de formació veritablement arxivístic i conèixer alguns companys amb els quals encara mantinc molt bona relació, com Christine Martínez, actualment presidenta de l'Associació d'Arxivers Francesos. Posteriorment vaig cursar el primer Mestratge d'Arxivística de Catalunya i amb aquest bagatge, que compaginava amb la recerca històrica, vaig presentar-me a les oposicions del cos d'arxivers de la Generalitat de Catalunya i, un cop aprovades, el gener de 1994, entrava a treballar a l'Arxiu Nacional de Catalunya.

S'iniciava en aquell moment una nova etapa en la meua vida professional. Aquest era un univers completament diferent: una institució jove, empenedora, encara molt verge i on s'havia de fer tasca de formiga per tal d'estimular les donacions i dipòsits, i sobretot, on hi havia molta il·lusió i esperances depositades en el projecte d'un nou arxiu que ens trauria del vell edifici del carrer de Villarroel i ens portaria a les actuals instal·lacions a Sant Cugat del Vallès, fetes i pensades per a les necessitats d'un gran arxiu.

Poc després assumia les responsabilitats del que seria una nova àrea d'arxiu, aprovada en el Decret 2/1995 de reestructuració de l'Arxiu Nacional de Catalunya, amb el nom d'Àrea dels Fons d'Imatges, Gràfics i Audiovisuais. Evidentment, això em plantejava la necessitat de continuar amb la formació, atès que eren ben pocs els coneixements que podia aportar sobre la matèria i em trobava molt lluny de la meua especialitat. Amb dedicació, primer d'una forma autodidacta i després gràcies a diferents cursos a cura de conservadors formats a l'escola de Rochester, als Estats Units, com l'Àngel Fuentes, vaig començar a introduir-me en aquesta

altra realitat, tan concreta i específica i de la qual teníem pocs referents, almenys en arxius del país. El nou repte que acceptava –un cop apresos els diferents suports, emulsions, procediments i formats– consistia a aglutinar i posar a l'abast dels investigadors i públic en general un conjunt cada cop més gran de documentació no textual, des de fotografies fins a mapes i plànols, de cartells a cintes magnetofòniques, d'auques i gravats a pel·lícules o vídeos, provinents de fons que ingressaven directament a l'Àrea o inclosos en fons que gestionaven les altres dues àrees de l'arxiu (Fons de l'Administració i Fons Històrics). S'havia de dissenyar la distribució dels dipòsits, aconseguir i garantir les millors condicions de climatització per a cada suport; controlar els sistemes de protecció interna i externa dels exemplars, cercar els millors materials i els preus més convenients per tal de garantir la millor conservació dels nostres originals, separar i netejar els diferents suports, identificar originals i les seves còpies, organitzar i classificar, i al final oferir documents de descripció (de relacions a inventaris o catàlegs) que permetessin localitzar el material en les cada dia més freqüents consultes d'un públic poc o gens especialitzat.

Avui, dotze anys després, podem dir que l'Arxiu Nacional té un dels més importants conjunts de documentació fotogràfica i audiovisual del país; que aquest material es conserva en dipòsits dissenyats amb les darreres tecnologies per garantir el control de la temperatura i la humitat; que controlem la qualitat dels productes de conservació mitjançant la presentació per part de proveïdors de normatives internacionals (ISO), i sobretot, que hem dissenyat un programari informàtic que properament podrà ser utilitzat per tots els membres de la Xarxa d'Arxius Comarcals i que permet gestionar i descriure tota la documentació que custodiem: de l'ingrés al préstec a sala o la sol·licitud reprogràfica, sense oblidar la recerca a sala o telemàtica.

Aquests objectius assolits m'omplen de satisfacció, sobretot quan la cerca o consulta d'un usuari dona un resultat positiu. Ara, però, no podem alentir el ritme.

Altres reptes ens esperen en una societat tecnològicament potent. Els arxivers haurem d'actualitzar els nostres coneixements, i continuar la nostra tasca d'aprenentatge que no finalitza mai, per tal de fer front als nous documents i arxius electrònics. Aquesta és una realitat ben propera i no val a badar, aquest és el meu repte actual.

La ressenya

La Xarxa d'Arxius Municipals: una estratègia de suport al patrimoni documental

Edita: Diputació de Barcelona, 2007

Jordi Serchs Serra

La present publicació, que constitueix el número 5 de la sèrie Recursos Culturals, dins la col·lecció "Documents de treball", és una compilació útil de la feina feta fins ara per l'equip d'arxivers itinerants coordinat per en Jaume Zamora, i format per un conjunt de magnífics professionals de l'arxivística.

Des de l'any 1992, l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, dirigida per en Carles Vicente, impulsa un programa modèlic de suport als ajuntaments de la província en matèria d'arxius, que a quinze anys vista ha donat fruits innegables, especialment en els petits municipis que no poden gaudir dels serveis d'un professional de l'arxivística amb plena dedicació.

Inicialment, el llibre presenta els serveis i l'organització de l'Oficina, i a continuació fa un repàs de l'evolució d'aquest servei de suport al patrimoni documental local de la Diputació de Barcelona, des dels seus inicis a partir d'un primer conveni amb l'Associació d'Arxivers de Catalunya i el Centre d'Estudis del Bages, que va servir d'experiència pilot.

L'obra distingeix dues etapes en aquest llarg camí: fins l'any 2002, una fase marcada per l'esperit de conscienciació envers el servei d'arxiu als ajuntaments i centrada en els convenis amb les entitats locals per a l'organització dels fons documentals, i una segona etapa, a partir de l'any 2003, orientada cap al treball en xarxa amb els ajuntaments per a la normalització del servei, a través de l'anomenada Xarxa d'Arxius Municipals. La Xarxa aplega també els municipis amb arxiver propi, i d'alguna manera s'adapta al panorama arxivístic local català, desplegat a partir de l'aprovació de la Llei d'arxius i documents de Catalunya l'any 2001.

El cos central de la publicació el conformen els anomenats protocols del programa de manteniment,

és a dir, les eines metodològiques que conformen el sistema de gestió documental als diferents ajuntaments on s'implanta o es manté el programa de cooperació: el quadre de fons, la classificació, la descripció, la transferència, l'avaluació i tria documental, la consulta i el préstec, la difusió i la comunicació, la formació, el registre general de documents, el registre general d'expedients i el reglament del Servei d'Arxiu Municipal. Per a cada protocol s'estableixen de manera molt sistemàtica: objectius i funcions, unitats que hi intervenen, marc legal i normatiu, descripció del procediment i aplicació pràctica i bibliografia, tot plegat amb gran profusió de taules i formularis, que resulten de gran utilitat per al professional dels arxius municipals, que ben sovint, dins o fora de la Xarxa, treballa molt sol des d'un punt de vista professional.

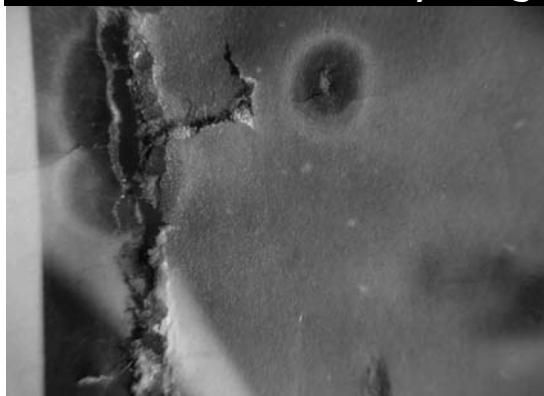
Finalment, a través d'uns annexos, es compila el marc legal actual en matèria d'arxius, de manera que es recull tota la legislació estatal, autonòmica i local en la matèria, i també es presenta de manera completa l'eina estrella del servei, el quadre de classificació, amb tipologies documentals i un útil índex alfabètic.

Entenem que aquesta publicació constitueix no només una eina imprescindible de referència al servei de tots els arxivers que treballem a l'Administració local, com han estat també altres publicacions impulsades des de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació, sinó també un merescut testimoni de reconeixement a la feina feta per l'equip d'arxivers itinerants de la Diputació, un bon referent per a altres institucions de l'àmbit local, i un punt de partida sòlid per a la Xarxa d'Arxius Municipals, que afortunadament encara un període de normalització i consolidació de la professió arreu de l'Administració local.

Pautes de conservació / Fons i lepismes

Conservació de fons fotogràfics: què podem fer?

Josep Pérez
Conservador i restaurador de document fotogràfic

De vegades la custòdia de col·leccions fotogràfiques fa aparèixer la necessitat que l'arxiver busqui solucions senzilles a problemes puntuals de preservació.⁽¹⁾

De vegades, també, la feina passa per objectius un tant conjunturals: l'ingrés de nous materials, haver de facilitar imatges per a una publicació en preparació, etc.

Sovint, també, actuem sobre parts dels fons atesa la intervenció d'una empresa de serveis aliena o per la provisió d'un material determinat: "toca" reubicar, "toca" passar pel·lícules de cinema a vídeo, més tard "toca" passar-les a DVD, "toca" digitalitzar fons fotogràfics, "toca" facilitar l'accés telemàtic... Alhora es pot donar la circumstància que el conjunt de l'arxiu d'imatges no gaudeixi de la possibilitat

d'un tractament integral que ens pugui deixar viure tranquils davant les preguntes capitals: què tenim?, on és cada cosa?, quins problemes té/pot tenir?, té-nen solució, aquests problemes?, de quin termini disposem per intentar aplicar-les?, quin cost ténen?, quines són les prioritats?

De tant en tant parlem de restauració. Aquest és un extrem sempre indesitjable. És una pràctica apassionant, però és cara, lenta, aplicable, per tant, a pocs objectes i en qualsevol cas indicativa que les etapes anteriors de la vida del bé cultural que la precisa no han gaudit de les millors oportunitats. És possible, i un objectiu desitjable, minimitzar les intervencions pal·liatives i directes sobre el material. Això sovint requereix potenciar un seguit de tasques més modestes però no per això menys importants i valuoses, ans el contrari.

Les fotografies, en cap cas, no són eternes. Tot objecte fotogràfic té un temps finit de vida, i aquest temps minva o es dilata en funció de les condicions en què transcorre la seva existència. Això, que pot semblar una frase redundant i sobrera, és la pedra de toc de la gestió en conservació. Si parlem de conservació no podem esperar tenir sort, però podem crear les condicions menys desafortunades possible assumint unes quantes tasques:

Identificar, quantificar i localitzar el que guardem. Sabrem què és, de quins materials està fet (i per tant podem començar a treballar sobre les hipòtesis de les patologies internes que pot desenvolupar per la seva pròpia constitució o podem preveure com poden afectar-lo les que puguin, desgraciadament, generar-se desde l'exterior: això possibilitarà la presa de decisions conegut el risc de cada objecte, els factors preventius adequats i el temps de resposta de què es disposa teòricament) i on és (així no sols el podem trobar còmodament, sinó que tindrem da-

des per conèixer les característiques de l'entorn on viu i que poden afectar-lo: ambient, qualitat de l'aire). **Qualificar** el modus i l'estat de conservació del que guardem. Podrem valorar així què s'ha fet per tenir els mínims indispensables en la protecció dels materials i quina salut tenen.

Caracteritzar la importància i la funció de cada part de l'arxiu. Això possibilitarà la presa de decisions, coneguda la prioritat quant al valor cultural i social. **Saber** de quants diners disposem. Sovint fer qualsevol cosa implica haver de satisfer imports (opinions, materials, equips, mà d'obra auxiliar...). Si no tenim diners no podem adquirir materials de protecció o pagar serveis, però podem invertir temps –i l'estarem guanyant si mai no podem disposar operacions posteriors– fent feines com elaborar llistats o separar (sense desordenar) els materials per suports i formats. Si tenim poc pressupost l'hauré de repartir. Si calen molts diners els hauré de demanar a qui pertoqui. Per fer les dues darreres coses caldrà, sempre, creuar les prioritats entre el risc inherent a les possibilitats de conservació de l'objecte i el valor cultural demostrat. Del producte d'aquesta operació en resulten les prioritats.

Aquest seguit de processos de treball difícilment pot ser afrontat per una sola persona. Lluny de la concepció de l'arxiver com a home-orquestra, angoixat a més per la responsabilitat de la ingent tasca que ha d'escometre en contrast amb els minsos recursos materials amb què que sol comptar, caldria estendre una forma de treball basada en la presa de decisions conjunta i col·legiada per part d'equips de treball multidisciplinaris que deleguessin funcions a diferents especialistes o a serveis comuns institucionals que podrien agilitar solucions, potenciar la formació dels treballadors públics i estalviar diners (i pèrdues) a la comunitat.

⁽¹⁾Trobareu una àmplia i valuosa font d'informació sobre procediments senzills de conservació aplicables a les fotografies per part dels treballadors de l'arxiu a L. PAVAO. "Conservación de colecciones de fotografía", *Cuadernos técnicos*. Ed. Comares, Granada, 2001. pàg. 221-270.

Els arxivers fora de Catalunya

Manuel Carnicero

Arxiver de l'empresa Rumasa, president de l'Associació d'Arxivers de la Comunitat de Madrid i president de torn de la Coordinadora d'Associacions d'Arxivers

Una vegada finalitzats els estudis superiors a la Universitat de Saragossa, on em vaig llicenciar en Història Moderna, em vaig traslladar a Madrid amb l'objectiu de realitzar un curs de postgrau en estudis d'Arxivística al Centre d'Estudis Bibliogràfics i Documentaris (Biblioteca Nacional), on vaig obtenir el *Diploma en Arxivística i Documentació* l'any 1981. Llavors, aquell centre era un dels pocs que hi havia i, a més, estava avalat pel Ministeri de Cultura. Després d'aquest postgrau, va arribar el primer contracte i algunes altres beques del Ministeri de Cultura per treballar a l'Arxiu General de l'Administració, a Alcalà de Henares, on vaig passar per les seccions de Justícia i d'Àfrica, l'última etapa va ser com a responsable de la Secció d'Afers Exteriors.

Fou l'any 1985 quan em va arribar l'oportunitat de començar a treballar en un arxiu d'empresa, i més concretament a l'empresa pública Rumasa, Societat Anònima Estatal.

Mentre realitzava aquesta tasca, vaig impartir cursos per a l'Administració local sobre suports arxivístics (microfilm), i l'any 1989 vaig tenir l'oportunitat d'assistir al Banc d'Espanya al *Curs d'Arxius Econòmics i d'Empresa*, coordinat per Teresa Tortella.

Malgrat que la meua intenció era conèixer altres professionals interessats en aquest camp, després de la finalització del curs vaig perdre el contacte amb els altres assistents.

La tasca d'organitzar l'arxiu de la societat Rumasa va ser molt gratificant, per l'aspecte novedós del fons, i apassionant, per la nova forma de treballar, ja que es va desenvolupar amb un programa informàtic d'arxiu (estem parlant dels anys vuitanta), com a eina de treball.

La part negativa al llarg d'aquest període de temps, crec que ha estat el destí de molts arxivers d'empresa; m'estic referint a l'aïllament professional, ja que no em vaig poder relacionar amb cap altre professional d'aquest tipus d'arxius, de manera, que els únics contactes que vaig tenir van ser amb els professionals de l'Administració de l'Estat i dels municipis. Aquest aïllament es va començar a trencar en el VII Congrés Nacional d'ANABAD, celebrat a Toledo l'any 1999, on per primera vegada es van presentar dues comunicacions sobre arxius d'empresa, una sobre Rumasa, i una altra sobre l'Institut Nacional d'Indústria (INI).

Però no va ser realment fins l'any 2003, després de

l'encàrrec de José Ramón Cruz Mundet, llavors director del Màster d'Arxivística de la Universitat Carlos III, per a la preparació d'un article sobre arxius d'empresa en l'àmbit de la Comunitat de Madrid, que vaig començar a entrar en contacte amb altres professionals dedicats als arxius d'empresa, i el que és més important, a relacionar-nos entre nosaltres. Fruit d'aquest contacte va ser la creació l'any 2005 del Grup de Treball d'Arxius Econòmics i d'Empresa en l'àmbit de la Comunitat de Madrid, que encara funciona avui dia i que es reuneix habitualment en un lloc excepcional, el Palau de Fernán Núñez, seu de la Fundació de Ferrocarrils Espanyols.

Paral·lelament vaig ser membre fundador i actualment soc president de l'Associació d'Arxiviers de la Comunitat de Madrid, i president de la Coordinadora d'Associacions d'Arxiviers d'Espanya (CAA) des de l'any 2006.

El problema principal ha estat i continua sent la manca d'uns estudis reglats en arxivística, que s'ha pal·liat provisionalment amb l'organització de diversos cursos (escoles taller d'arxius, cursos de post-grau i màster a diferents universitats, etc.), però no disposar d'un títol oficial ha fet difícil encaixar en l'organigrama de cap empresa.

Entre els grans problemes i inconvenients que hi ha avui dia a Espanya, dins l'àrea dels arxius d'empresa, podem dir que cada "empresa és una autonomia", a la qual s'uneix la inexistència d'arxiviers professionals especialitzats en aquest sector. Pel que fa a la responsabilitat en el camp dels arxius, està molt diluïda, el servei d'arxius, quan existeix, és responsable del local però rarament del contingut, les tasques d'ingrés i recerca de documentació són confiades a personal subaltern, poc qualificat i sobretot poc motivat.

Juntament amb això, els arxiviers d'empresa hem de lluitar, de vegades amb molt poques eines, per tenir un lloc dins de l'organigrama de l'empresa, i més per revaloritzar el patrimoni industrial.

Tot això es completa amb la inexistència de legislació i normativa específica, així com la manca d'un sistema de arxius.

Per començar a treballar d'una manera coherent seria necessari elaborar un cens d'arxius d'empreses, així com la col·laboració de les comunitats autòn-

mes i les cambres de comerç en el desenvolupament dels arxius d'empresa.

De tota manera, tampoc vull ser pessimista, les perspectives de futur passen per convertir la figura tradicional de l'arxiver en un *gestor documental*, amb el control de la documentació des de l'inici fins al final, tot això ha d'estar potenciat tant per l'optimització de recursos, com per les noves idees de transparència de l'empresa, un més gran control fiscal i els serveis d'auditoria i consultoria.

Per últim, simplement una pinzellada d'optimisme, la revista *WEEK*, en un article titulat "L'arxiver: una professió amb futur en la realitat de l'Administració electrònica", ens presenta la nova plataforma tecnològica i l'arxiu que HP ha desenvolupat juntament amb l'Agència Catalana de Certificació de la Generalitat de Catalunya (CATCert). Aquest article ens explica com a poc a poc es treballa de manera més horitzontal, i que hi ha equips multidisciplinaris en els quals tenen cada vegada més cabuda els arxiviers. Per aquesta raó, crec que s'augura un futur esplèndid a la professió, això sí, en lluita amb altres professions.

HORARI D'ATENCIÓ

Support administratiu:

Eulàlia GARRETA, Maria FUNÉS
de dilluns a dijous de 9 a 14.30 h i
de 15 a 19 h, divendres de 9 a 13 h

COMPOSICIÓ DE LA JUNTA

President:

Joan Antoni JIMÉNEZ,
jjimenez@catsalut.net

Vicepresidenta:

Patricia LLOVERAS,
patricia.lloveras@gencat.net

Vocal de Secretaria:

Albert VILARÓ,
avillaro@aj-laseu.net

Vocal de Tresoreria:

Marta ALBÀ,
arxiu@llagostera.org

Vocal de Relacions Internacionals:

Joan BOADAS,
jboadas@ajgirona.org

Vocal de Formació:

Miquel SERRA,
miquel.serra@udg.es

Vocal de Treball, Estatus

Professional:

Josep CONEJO,
jcmuntada@gmail.com

Vocal d'Activitats i Difusió:

Carme GARCÍA,
carme.garcia@lycos.es

Vocal de Relacions Institucionals:

Marc TAXONERA,
biblioteca@abmontserrat.es

Vocal de Projecte Professional:

Emília CAPELL,
ecapell@bcn.cat

Vocal de Publicacions:

Albert CURTO,
acurto@baixebre.cat

La Junta informa

Sessió 6/ 2007, de 6 de juny

En aquesta reunió es prengueren els acords següents:

- Acceptar la proposta de la CAA de nomenar al representant de l'AAC, Alfred Mauri, coordinador del grup de treball sobre els estudis en arxivística i gestió documental.

Sessió 7/2007, de 6 de juliol

En aquesta reunió es prengueren els acords següents:

- Acceptar la baixa en la Junta Directiva de Josep Maria Masachs com a secretari, i nomenar Albert Villaró per a aquest càrrec.

Moviments de socis

Altes

Socis institucionals: Sustratos Celulósicos.

Socis adherits: Anna BONET PUNSODA

Estudiants: Concepción ROMERO PORRAS, Andreu GOMEZ GIL, Antoni ALBACETE GASCON, Joan Xavier QUINTAN SEGALA

Canvis de condició

D'adherits a numeraris: Isabel COMPANYS FARRE-RONS

Baixes

Socis numeraris: Lluís CODINA BONILLA